

Celostátní shromáždění zástupců odborových organizací OS sdružených v ČMKOS, 19.února 2011, Kongresové centrum Praha

Ekonomická situace České republiky a politika vládní koalice ODS-TOP09-VV

Martin Fassmann

Světová krize – příčiny a důsledky

Vývoj české ekonomiky v posledních dvou letech potvrdil její značnou závislost na vývoji vnějšího prostředí. Ještě před dvěma lety – v době, kdy se začaly projevovat první příznaky světové hospodářské krize – byla tato souvislost mnoha politiky, ministry zodpovědnými za ekonomiku i naprostou většinou analytiků popírána. Proto byla veřejnost ujišťována, že se není třeba obávat světové hospodářské krize, neboť ta se české ekonomiky nedotkne. Hodnocení současných tendencí je ovšem složitější. Standardní postupy ekonomického prognózování jsou nepoužitelné. Optimistická očekávání rychlého a téměř bezbolestného překonání krize (která již podle některých již skončila) se nenaplnují. Nezaměstnanost roste a rostou i její soupeřníci – zadluženost a chudoba.

Co lze v současnosti pozorovat? Především utichly optimistické zprávy o tom, že se světová ekonomika a především pak americká ekonomika, jako její největší část, již dostaly na vzestupnou trajektorii. Poslední data o ekonomice „kde vznikla krize“ spíše naznačují opětovné zpomalení až zastavení růstu a to v situaci, kde se úrokové míry nalézají na historicky nejnižší úrovni a kdy masivní rozpočtové impulsy vytvářejí pro americkou ekonomiku dostatečnou saturaci finančními zdroji. To, co především narušuje dosavadní optimismus, je neklesající nezaměstnanost resp. přetrvávající neschopnost vytvářet nová pracovní místa.

Tato nepřehledná situace potvrzuje stále silnější přesvědčení (objevující se však více mimo „neoliberální“ Českou republiku), že se nejedná o prostou cyklickou krizi. Její ukončení (stejně, jak již praxe ukázala, i zahájení) nelze identifikovat prostým naplněním „technické“ definice používané ekonomickými analytiky. **Současná krize je krizí systémovou**, kdy se vyčerpal jeden způsob rozvoje soudobé tržní ekonomiky založený na růstu dluhu – jak státu tak zejména domácností. Nelze nevidět, že právě nárůst dluhu domácností – podporovaný málo zodpovědnou úvěrovou politikou bank usilující o co nejvyšší krátkodobé zisky – byl v pozadí vzniku současné krize.

Světová ekonomická krize je krizí neoliberálních koncepcí, které ovládly v posledních 30. letech jak ekonomické myšlení tak i hospodářský život prakticky ve všech zemích světa. Jedním z hlavních projevů této politiky je rostoucí disproporce v rozdělování nově vytvořené hodnoty ve společnosti. **Disproporce mezi stagnující odměnou zaměstnanců a výrazným růstem zisku kapitálu.** To se projevuje ve snižování podílu mezd a platů na vytvořené hodnotě a v nízkém růstu sociálních příjmů (transferů) navázaných na mzdu. Například v USA mezi lety 1970-2005 klesl podíl mezd a platů na HDP o 8 procentních bodů (z 53 % na 45 %). Obdobné procesy probíhají i v Evropě. Podle dat

Eurostatu mezi lety 1995-2007 pokles podíl mezd a platů na HDP o 4 procentní body (na cca 55 %), zatímco podíl zisku se o stejnou hodnotu zvýšil.

Zásadním klíčovým důsledkem této politiky je narůstající **disproporce mezi rychlým ekonomickým růstem (nabídkou) a pomalým růstem koupěschopné poptávky**. Nízké mzdy a sociální příjmy nestačí uspokojovat rostoucí potřeby obyvatelstva. Jsou proto doplňovány prakticky vynucenými úvěry domácnostem. Masivní rozvoj těchto instrumentů způsobuje, že banky jsou stále více citlivější na změny ve vývoji příjmů obyvatelstva a nezaměstnanosti (hrozba nesplacení úvěrů).¹

Tento proces je pak dále umocňován daňovou soutěží – **závody ve snižování daní**. Jde přitom v první řadě o snižování přímých daní a pojistných plateb u korporací a vysokopříjmových skupin obyvatelstva. Výpadek vlastních příjmů veřejných rozpočtů, spojený s masivním snižováním přímých (a z části i majetkových daní) je částečně kompenzován zdaněním spotřeby (přesunem zdanění od vysokopříjmových osob k osobám nízkopříjmovým), redukcí sociálních příjmů a veřejných služeb (jejich privatizací a převodem na úplatnou formu) a v neposlední řadě i nárůstem deficitů (využití cizích zdrojů při financování běžného chodu státu).

Fungování takového modelu „ekonomického letadla“, kdy nízká úroveň mezd a nízká úroveň vlastních příjmů veřejných rozpočtů je vynuceně doplňována cizími zdroji (úvěry) je možné jen při trvalém udržování velmi vysokých temp ekonomického růstu. Při jeho zpomalení nastává problém. Narůstající rozpor mezi nabídkou a poptávkou pak nemohou dlouhodobě vyřešit ani ekonomické zázraky (ve skutečnosti bubliny) tzv. nové ekonomiky či boomu na trhu s nemovitostmi.

Všechny evropské země, které dnes mají problémy s vysokými deficity, podlehly v uplynulém desetiletí módní vlně neoliberalismu a začaly snižovat úroveň zdanění – zejména sazby přímých daní a sociálního pojištění přesně ve smyslu doporučení mezinárodních finančních institucí. Dokud tyto země vykazovaly hospodářský růst nebyly jejich problémy zřetelné, při zpomalení růstu či poklesu se problémy nedostatečné úrovně příjmů jejich rozpočtů otevřely naplno a důvěryhodnost těchto zemí byly zpochybněna. Není náhodou, že se – podle hodnocení mezinárodních institucí – **s dopady krize nejlépe vypořádali ve skandinávských zemích, ve kterých se dlouhodobě prosazují odlišný model, než je systém permanentního snižování daní**.

Současný stav ekonomik hlavních evropských zemí je velmi křehký. Jen pozvolna a složitě se bude hledat východisko a obnovovat ekonomický růst. Úvěrové krize zasahující některé země jsou potvrzením obav, že je to především stav aktiv bank v hlavních zemích

¹ Jako příčiny systémové krize se často uvádí celá řada dalších, ve skutečnosti však dodatečných příčin:

- Nízká kupní síla (v první řadě amerického obyvatelstva) se kromě rozvoje úvěrů a půjček řeší přesunem výrobních kapacit do Číny a saturací spotřeby levným čínským zbožím, způsobuje však likvidaci pracovních míst
- Neregulované globální finanční toky
- Nezodpovědné investování a spekulace (kasinový kapitalismus)
- Naprosto nekontrolovaná spekulace na americkém trhu finančních služeb, zejména v hypotékách a také ve spotřebitelských úvěrech (na těchto spekulacích se podílely banky na celém světě a proto dnes mají problémy i evropské banky)
- Masivní motivační programy odměn vrcholných managerů bank i firem přímo podporujících jejich orientaci na krátkodobý zisk postavený na vysoce riskantních finančních spekulacích

eurozóny, který není dostatečně uspokojivý. To vytváří i jedno z hlavních nebezpečí pro další vývoj eurozóny².

Nutnost omezit rozpočtové deficity vede k rozsáhlým škrtnům ve výdajích rozpočtů v podstatě ve všech členských zemích EU. Plánované rozsáhlé úspory ve výdajích rozpočtů pak nevyhnutelně povedou k omezování spotřeby a především investic. Ekonomiky ztrácejí růstové impulsy a v případě omezování investic pak je omezena tvorba nových pracovních míst a také modernizace výrobního potenciálu ekonomik.

Rozsáhlé škrty ve výdajích rozpočtů jsou tak jedním z největších nebezpečí pro budoucí vývoj ekonomik členských zemí EU. Základní rozhodovací problém, který v této souvislosti musí jednotlivé vlády řešit, je především dávkování rozpočtové restrikce, zda není natolik silná, aby utlumila zárodky ekonomického růstu či naopak příliš slabá, aby vedla k hmatatelným výsledkům při zmírnění deficitů rozpočtů.

Deklarované a skryté cíle hospodářské politiky české vlády

Je naprosto zřejmé, že česká vládní koalice základní dilema hospodářské politiky, kterým se zabývají vlády ve vyspělých zemích EU zjevně vůbec neřeší. Těžko takové úvahy očekávat od vedení ministerstva financí, které se zmýlilo v odhadu růstu HDP na rok 2009 – a i v tom je patrně v Evropě ojedinělé – bezmála deset procentních bodů. Výsledkem tohoto omylu pak byl masivní deficit veřejných rozpočtů – dosud největší v dosavadní historii.³

Jaká je tedy hospodářská politika současné vlády? Hlavním deklarovaným cílem české vlády (a v tom se při povrchním pohledu shoduje s většinou členských států EU) je **omezení rozpočtových deficitů**, během dvou let dosažení deficitu na úrovni maastrichtských kritérií a dokonce v roce 2016 dosažení rovnovážného rozpočtu.

Při naplňování tohoto cíle se však česká vláda zásadně liší od většiny vyspělých zemí EU. Především je přesvědčena, že deficity veřejných rozpočtů je nutno zvládnout v naprosté většině operacemi na výdajové straně rozpočtů, tedy rozpočtovými škrty. Zvýšení příjmů rozpočtu zvýšením daní v zásadě programově odmítá. Na příjmové straně má tato vláda v úmyslu dokonce dále snižovat přímé zdanění (především pojistné na důchody hrazené zaměstnavateli) a recipročním nárůstem nepřímých daní přenášet daňové břemeno na středně a nízkopříjmové skupiny obyvatelstva.

Shodnost, či obdobnost postupů mezi ČR a vyspělými státy EU, na které se současná vládní koalice tak často a ráda odvolává je iluzorní. Ve vyspělých zemích nemají rovnou daň, ale progresivní daň z příjmu, nemají zlikvidované majetkové daně, ale majetkové daně

² Krize důvěry k jednotlivým zemím vznikají do značné míry nahodile. Je pro ně charakteristické, že země, jejichž ekonomiky ještě před dvěma, třemi roky byly vydávány za velmi úspěšné se najednou ocitají v krizi důvěry. Přitom k žádnému zásadnímu zlomu v jejich ekonomikách nedošlo. Pravděpodobně jsou tyto krize důvěry odstartovány spíše problémy věřitelských bank, které drží ve velkém rozsahu cenné papíry emitované těmito vládami. V okamžiku, kdy jejich objem přesáhne určité hranice, začne pak být zpochybňována kredibilita těchto cenných papírů a vyvolá se tzv. úvěrová krize.

³ Velikost vzniklých deficitů v letech 2009 – 2010 je velmi vážným problémem, ale za mnohem závažnější je třeba považovat to, že deficit vznikl samovolně, bez zjevných aktivních opatření vlády na výdajové straně na podporu ekonomického růstu. To jen potvrzuje obavy, že česká daňová soustava je po předchozím dlouhém období snižování daní vychýlena do velmi nerovnovážné polohy, kdy je schopna vytvářet dostatečné příjmy pro běžný chod hospodaření veřejných rozpočtů jen při dosahování velmi vysokého tempa růstu HDP (přes 10%). Není odolná nejen vůči poklesu, ale již i zpomalení hospodářského růstu a dovádí rozpočty k výrazným deficitům. Proto také masivní deficit rozpočtu vzniklý nevyběrem plánovaných příjmů v roce 2009 byl fakticky promarněn.

progresivní atd. Právě odlišnosti daňové soustavy – kromě neschopnosti, a zdá se i nezájmu operativně čelit rozsáhlým daňovým únikům – jsou tím, co podstatně omezuje manévrovací schopnost české vlády při zvládnání důsledků krize.

K tomu přistupuje i výrazně nižší celková daňová kvóta – oproti vyspělým zemím EU je nižší minimálně o 5 bodů. Kdyby česká daňová kvóta bylo o těchto pět bodů vyšší, pak by deficit veřejných rozpočtů v podstatě neexistoval – příjmy rozpočtů by byly zhruba o 180 mld Kč vyšší.

Politická reprezentace si nechce uvědomit, že **při zachování stávajícího extrémně nízkého nastavení daňového systému se nelze k rovnováze veřejných financí „proškrtat“ soustavnou redukcí výdajové strany rozpočtů, pokud nedojde ke zcela zásadní restrikci výdajů státu ve všech oblastech. Takové restrikci, která ohrozí základní funkce státu.**

V minulém roce deficit veřejných financí, přes signalizované mírné oživení HDP, podle předběžných odhadů zřetelně přesáhl částku cca 200 mld Kč. **Pokud bychom okamžitě zlikvidovali veškeré sociální dávky vyplácené státem i obcemi (tj. včetně nemocenských dávek, podpor v nezaměstnanosti, všech rodinných dávek či sociální potřeby apod.) snížil by se tento deficit pouze na 120 mld Kč.**

Tento schematický propočet jen ilustruje závažnost problému, který nastal ve veřejných financích. Dávno už totiž nejde o zvýšení účinnosti sociálních dávek a jejich přesměrování těm nejpotřebnějším, či jen o malé zvýšení spoluúčasti v oblasti veřejných služeb (školné, poplatky ve zdravotnictví). Pokud bude koalice volit jako svou prioritu škrty, pak budou dopady mnohem důraznější, než si možná představují i někteří koaliční partneři.

Přístup české vlády nastolit pomocí škrtnů rozpočtovou rovnováhu je v evropské praxi zjevně zcela ojedinělý a jako takový nemůže být úspěšný. Jak ukazuje nedávná zkušenost z české ekonomiky z let 1997 -1998, vede takový přístup k utlumení ekonomické aktivity. Škrty vyvolávají útlum ekonomiky, který snižuje rozpočtové příjmy a proto nastupují nové škrty atd. Hospodářský program české vlády, jehož prvním krokem je škrtačí balíček obsažený ve schváleném rozpočtu na rok 2011 zavádí českou ekonomiku na scestí namísto toho, aby byl programem překonání krize. Je nepochybné, že naopak dopady krize na českou společnost prohloubí a zostří a nebude schopen nabídnout pozitivní alternativu.

Situace je však ještě vážnější. **Chystané reformy neznamenají ani deklarovanou nápravu veřejných financí – ale právě naopak.** Nejen, že bezhlavé škrtní bezpečně zastaví i náznak případného oživení ekonomiky (a tím i naději na dodatečné příjmy veřejných rozpočtů), ale i samotné, takzvané reformní, kroky vlády naděje na dlouhodobé zlepšení stavu veřejných financí bezpečně pohrbí. (A to nemluvíme o desítkách miliard na „drobné výdajové projekty“, které se najdou peníze za každé situace jako je připravované superzakázka na odstranění ekologických škod - cca 100 mld Kč, jednotné inkasní místo - minimálně 10 mld Kč, nové stíhačky apod.)

Zatím deklarované „reformní kroky“ vlády totiž buď míří špatným směrem, nebo přímo dále prohlubují deficity veřejných financí. Za typický příklad prvního typu může dost dobře posloužit takzvaná zdravotní reforma. Ta je například až podivuhodně nevšímavá k miliardovým únikům plynoucím z nadceněných výdajů za léky či k prohlubujícímu se deficitu plynoucímu z naprosto miniaturních plateb zdravotního pojištění u OSVČ⁴. A už vůbec si samozřejmě nevšímá tragické úlohy státu, který si řeší své problémy s nízkými (resp. záměrně sníženými rozpočtovými příjmy) na úkor zdravotního pojištění. Jen náprava

⁴ Jde o důsledek předchozí „reformy veřejných financí“ Mirka Topolánka, ve které se podařilo totálně zlikvidovat dlouhodobě velmi dobře fungující systém regulace cen léčiv. .

v prvních dvou oblastech by pro zdravotnictví přinesla dodatečný příjem v rozsahu 20 mld Kč ročně.

Druhým příkladem je pak důchodová reforma. Doporučení tzv. Bezděkovy komise (tzv. většinová varianta) ke které se přihlásila několikrát vládní koalice by při plném promítnutí opatření spočívající ve snížení pojistného a jeho nahrazení zvýšením DPH, snížení stopu pojistného a v opt outu znamenalo roční rozpočtový dopad minimálně minus 50 mld Kč ročně. O tom, že se podle této reformy již ve skutečnosti postupuje svědčí aktuální návrh vlády na řešení nálezu Ústavního soudu. Tato „malá důchodová reforma“ začíná kdoví proč tím, že se snižuje strop důchodového pojištění z šestinásobku na trojnásobek průměrné mzdy a tím se připravuje důchodový systém o dalších 9 mld Kč ročně.....

Připravované „reformy“ vlády ODS-TOP-VV se v zásadě vůbec neliší od předchozích tzv. reforem veřejných financí. Ty také přes celou řadu bohubilých prohlášení o nápravě veřejných financí s neúprosnou pravidelností vždy skončily další a další redukcí příjmů veřejných rozpočtů.

Zdá se však, že skutečné důsledky svých „reformních kroků“ jak na reálnou ekonomiku, tak na stav veřejných rozpočtů tuto vládu zcela evidentně netrápí. Je totiž stále zřetelnější – (mimořádně s až neobvyklou otevřeností o tom hovoří i její vlastní programové prohlášení) - že skutečným cílem této vlády není zmírnit dopady hospodářské krize na obyvatelstvo, ani na firemní sektor – a jak jsme si ukázali ani na veřejné finance. Současná vládní koalice **vidí naopak v ekonomické krizi a ve vyvolaném strachu obyvatel z jejich důsledků šanci pro završení nevratných finančních a majetkových přesunů , které nazývá „reformami“.** Jejím cílem je ve skutečnosti odstátnění , zpoplatnění a privatizace systémů sociální ochrany, veřejných služeb a eroze pracovněprávní ochrany zaměstnanců.

Privatizace veřejných služeb a sociálních transferů – likvidace sociálního státu

Politika současné vládní koalice bezprostředně navazuje na tzv. reformy veřejných financí uskutečněné v posledních deseti letech. Navazuje především na procesy systematického rozrušování příjmové strany veřejných rozpočtů snižováním daní, které aplikovala předchozí vládní koalice ODS-KDU/ČSL-SZ prakticky po celou dobu svého politického působení.

Proces celkového poklesu míry zdanění (solidarity) byl umocňován zásadním přesunem daňového břemene (míry zdanění) od vyšších příjmových skupin a firem ke skupinám středně a nízkopříjmovým. Daňové zatížení při prováděných reformách totiž v žádném případě nekleslo rovnoměrně u všech daňových poplatníků. Zrušením daňové progresu u daně z příjmu fyzických osob, zastropováním a několikanásobným snížením sazeb sociálního i zdravotního pojištění, výrazným zvýšením velikosti tzv. daňových paušálů u OSVČ, miniaturizací majetkových daní či výrazným snížením sazeb daně z příjmu právnických osob došlo k výraznému poklesu zdanění vysoko příjmových skupin a firem. Naopak pro nízkopříjmové skupiny obyvatelstva byla některá drobná opatření v příjmové oblasti spojená s přechodem na rovnou daň (nezdanitelný základ daně), bohatě a násobně vyvážena výrazným zvýšením nepřímého zdanění – zdaněním spotřeby. To se týkalo jak zvýšení snížené sazby DPH, zvýšení spotřebních daní tak i zavedení nových daní z energií - tzv. ekologických daní. Náhradou přímého zdanění příjmů zdaněním spotřeby se solidarita vyšších příjmových skupin s nižšími („bohatých s chudými“) mění na solidaritu pouze uvnitř nízkopříjmových skupin (chudých s chudými). Pokud bychom uvažovali v extrémním příkladě zdanění OSVČ v České republice je to pak dokonce ještě něco více - solidarita chudých s bohatými.

Je třeba si uvědomit, že zásadní dekapitalizace státu, již nastala. V dosavadních „reformách veřejných financí“ se stát zbavil vlastních příjmů v řádu cca 150 mld Kč ročně. Stále větší část nezbytných výdajů státu se uskutečňuje na bázi cizích půjčených peněz (tzv. deficit státního, či obecně veřejných rozpočtů není nic jiného

Ekonomická krize a všeobecný tlak na snižování deficitů veřejných financí staví Českou republiku před holou pravdu, že nemůže více spotřebovat, než kolik získá vlastních příjmů. Současná vládní koalice nechce o zvyšování přímých daní – daní z příjmů stejně jako majetkových daní, zvláště pro subjekty, které na předchozích etapách snižování daní nejvíce vydělaly - ani slyšet. Naopak, chce ještě v těchto redukcích dále pokračovat (zvláště v oblasti důchodového pojištění).

Důsledkem je zcela zjevný tlak na redukcí systémů sociální ochrany a zpoplatnění veřejných služeb (školství, zdravotnictví).⁵ To je však jen první krok. Po něm bude následovat dokončení privatizace sociálních transferů a veřejných služeb (přípravné práce v oblasti důchodů a zdravotnictví jsou již v plném proudu). **Dlouhodobé snižování daní a pojistného se totiž záměrně zmenšil vliv státu (veřejných financí) na financování veřejných služeb a sociálních transferů, a tím se zcela promyšleně vytvořil prostor pro vstup soukromého kapitálu a přímou či nepřímou privatizaci těchto perspektivně velmi lukrativních oblastí veřejných služeb (zdravotnictví, školství), či sociálních transferů (důchody, nemocenské dávky, podpora v nezaměstnanosti).**

Zatím se ve společnosti málo vnímá, i když tyto procesy již dávno nastaly, že faktická privatizace sociálních systémů a veřejných služeb neznamena pouze převod nějakého typu aktiv ze státu na soukromé subjekty. Mnohem důležitější pro rozvoj soukromého byznysu v daných oblastech je „pouhý“ ústup státu „z trhu“ - prostým zmenšením rozsahu transferů a služeb poskytovaných obyvatelstvu „bezplatně“.

Pokud jsou totiž tyto služby a transfery saturovány na rozumné výši z veřejných zdrojů, nemá průměrný občan potřebu se draze soukromě připojišťovat pro případ nemoci, nezaměstnanosti, důchodu, vzdělání dětí atd. – což samozřejmě „škodí“ byznysu pojištěven v této oblasti. Naopak šikovně vyvolaná kampaň může přinést desítky a stovky miliard soukromé sféře.

Šikovní kampaň se sloganem „nebude na důchody“ je nejlepším argumentem pro vyvedení desítek miliard korun z veřejného systému soukromým penzijním fondům. Nebylo přece vůbec žádnou náhodou, že se za poslední čtyři roky pod různými záminkami – od podpory konkurenceschopnosti, přes reformu veřejných financí až po boj proti krizi, 6x (!) snižovalo sociální pojistné a sedmé snížení je na spadnutí. V závěrech tzv. Bezděkovy komise (a v již zmíněném návrhu aktuálních důchodových změn) se píše o dalších redukcích pojistného (až o 5 procentních bodů) a o snížení jeho zastropování na trojnásobek průměrné mzdy.⁶

⁵ Za poměrně krátké působení této vládní koalice je zřejmé, že jak v sociální oblasti, tak i v politice zaměstnanosti si koaliční partneři vytyčili pouze jediný cíl, a to radikální snížení mandatorních výdajů. Toho má být dosaženo za jakoukoli cenu. Redukce v sociální oblasti realizované v tzv. Janotově balíčku pro rok 2010 jsou automaticky prodlouženy na další období a tato snížená úroveň dávek je v řadě případů předjímana jako výchozí hladina pro další redukce. Je zřejmé, že cílem koaliční vlády je dosáhnout, aby se část dávek úplně zrušila a ze zbývajících se po různých transformacích staly dávky chudinské, na které za velice přísných podmínek dosáhnou pouze ti nejchudší. A to vše bez ohledu na charakter jednotlivých dávek a jejich poslání. Tento krok nelze nazvat, jinak než jako důsledně cílevědomé popření a likvidace principu solidarity ve společnosti.

⁶ Mezi prvními opatřeními tzv. reformy veřejných financí ODS v roce 2008, bylo zastropování pojistného na sociální a zdravotní pojištění na úrovni 4 násobku průměrné mzdy. Toto opatření vyloučilo ze solidárních plateb

Potřeba využívat služby školství či zdravotnictví, být zajištěn ve stáří (důchody), nemoci (nemocenská) či v nezaměstnanosti (podpora v nezaměstnanosti) na dostatečné úrovni však záměrným ústupem státu nezmizí. To se jen poptávka po jejich zabezpečení přelije do soukromé sféry orientované na zisk a vyžádá si jen více soukromých peněz, tedy vyšší spoluúčasť.

Bude to tedy znamenat nejen zvýšení „tradičních“ doplatků za léky a restrukturalizaci poplatků u lékaře, (případně privatizaci sítě nemocnic a zdravotnických zařízení), ale nepochybně i přímou spoluúčasť pacientů na nákladech léčebných úkonů. (Návrhy na prolomení současné legislativy, která tomu doposavad bránila je již v běhu. Zavedení školného na vysokých školách je ze stejného soudku. Stejně tak to bude znamenat zvýšené soukromé platby na důchody, nemocenskou či podpory v nezaměstnanosti (a to i pro zajištění stejného plnění jaké je dnes). **Nejde o žádné fantazie, všechna tato opatření jsou již dnes v nějaké formě rozpracovaná a připravována.**

Část obyvatelstva se na tato evidentní „finanční rizika“ spojená s důchodem, nemocí, nezaměstnaností či studiem dětí „dobrovolně“ individuálně připojistí. Vysoké příjmy podporované navíc výrazným snížením daní pro nejbohatší skupiny obyvatel prosazenými v předchozích letech jim to umožní. Komerční pojišťovny jim rády nabídnou produkty, které jim – samozřejmě na základě komerčních pojistných pravidel a odpovídající režie – tato rizika ošetří. Nízkopříjmové skupiny, které nebudou mít dost peněz na nejrůznější připojištění (či na přímé hotovostní platby) se v logice těchto návrhů budou muset smířit s omezeným přístupem k veřejným službám a se sociálními dávkami pohybuujícími se na úrovni chudinské péče.

Politika levné pracovní síly, degradace pracovněprávní ochrany zaměstnanců a chudoby.

Krácení výpovědní lhůty, krácení odstupného, práce řetězení pracovních smluv na dobu určitou, snižování sociálních dávek (nemocenská, podpory v nezaměstnanosti), pružnější konta pracovní doby a řada dalších opatření, o kterých se prozatím nemluví (např. zcela jisté pokračování v nevalorizaci minimální mzdy), to jsou „dárky“, které přináší nová

na důchody, nezaměstnanost a zdravotní péči příjemce vyšších platů. To však reformátorům nestačilo. Aby nenechali nikoho na pochybách, že to se snižováním pojistného myslí opravdu vážně, rozhodli ve stejný okamžik ještě (za pomoci tzv. přeběhlíků), o snížení pojistného placeného zaměstnavateli v roce 2009 o 1 procento a v roce 2010 o dalších 0,9 %. Ani tím se však apetit na snižování pojistného nezastavil a na podzim přibýlo k předchozím redukcím ještě snížení pojistného (tentokrát u zaměstnanců) o 1,5 %. Na začátku roku 2009 pak bylo – v rámci tzv. antikrizových opatření NERV – sníženo sociální opatření o dalších 1,5 %. Šestou etapu snižování sociálního pojistného v letech 2008-2009 pak reprezentovalo extrémní rozšíření paušálních odpočtů od základu daně OSVČ, které výrazně snížilo základnu pro výpočet pojistného. Celkový dopad těchto opatření na státní rozpočet v roce 2009 činil oproti roku 2007 přes 60 mld Kč. I přes to, že se pro rok 2010 podařilo zmírnit Janotovým balíčkem dopad paušálů, zrušit nesmyslné opatření NERV, zvýšit stropy u sociálního a zdravotního pojištění a zrušit předpokládané snížení pojistného u zaměstnavatelů o dalších 0,9 %, pracovaly pojistné systémy v roce 2010 oproti roku 2007 se sumou nižší vlivem snížení pojistného o 40 mld Kč. Co se týče konkrétně důchodů, kombinace zastropování pojistného na 4 násobku průměrné mzdy, opatření NERV a snížení pojistného vlivem výrazně snížené základny díky výraznému nárůstu paušálních odpočtů od základu daně, snížilo v roce 2009 podle analýzy ČSSZ příjem důchodového pojistného o cca 35 mld Kč. Čili výrazná část 45 miliardového deficitu důchodového účtu (přesně 78 %), byla způsobena záměrnými zásahy zvenčí a jen výrazně menší část krizí a nárůstem nezaměstnanosti. Navrhované snížení stropů důchodového pojištění, které je aktuálně navrhováno v rámci tzv. malé důchodové reformy (reakce na nález ústavního soudu) bude mít za následek snížení příjmů důchodového účtu o dalších 9 mld Kč (pokles stropu ze šestinásobku na čtyřnásobek průměrné mzdy reprezentuje ztrátu příjmů v rozsahu 3 mld Kč ročně, pokles ze čtyř na trojnásobek pak již 6 mld Kč.

vládní koalice českým zaměstnancům ve svých programových dokumentech a dokumentech jednotlivých ministerstev.

Deklarovaná podpora dalšímu rozvoji samostatně výdělečné činnosti, zdvojnásobení rozsahu dohod o provedení práce, snížení pojistného při rozšíření práce na částečný úvazek, to jsou ty pravé nástroje „nové“ politiky na trhu práce. Stát dává občanům jasný signál, že preferuje, aby nevstupovali do standardního pracovního poměru, ale pracovali jako samostatní podnikatelé, či na dohody. Že tato podpora skončí v dalším rozvoji „švarcsystému“ je naprosto zřejmé. A také je zřejmé, že tato **náhrada pracovního poměru „podnikáním“ či rozšířením dohod o provedení práce znamená prohloubení výpadků příjmů veřejných rozpočtů, je patrně „koalici rozpočtové odpovědnosti“ jaksi jedno.**

Jen žádné jistoty – to je hlavní vzkaz této koalice pro zaměstnance. Přitom je zjevné, že zaměstnanci, kterým to vzkazuje, jsou především ti, co pracují ve firmách, ve výrobě či službách. Jejich práva budou podstatně redukována tak, aby se stali jen poslušným nástrojem svých zaměstnavatelů, se kterým, nebude-li se nám líbit, se musíme pokud možno bez závazku a co nejrychleji rozloučit.

V souhrnu nejde o nic převratného. Jen o snahu pokračovat v **politice levné práce, kterou ODS praktikovala v průběhu 90. let jako jeden z pilířů její „veleúspěšné“ ekonomické transformace.** Přitom je zcela evidentní, že to byla právě tato politika, uplatňovaná v České republice pravicovými vládami, která dodnes hluboce deformuje úroveň i relace v odměňování na českém pracovním trhu.

Jde o koncepci chudoby a posilování konkurenceschopnosti cenovým podbízením na úkor snižování sociálních standardů, sociální a pracovněprávní a ochrany zaměstnanců. Pod tímto pojmem totiž nelze ve skutečnosti chápat pouze snižování přímých nákladů na pracovní sílu (mezd či pojistného), ale i řadu přijatých liberalizačních opatření v oblasti právní legislativy. Za sociální náklad je totiž zaměstnavateli (a investory) považováno též zajištění práva na práci v dané zemi či odborová organizovanost. Stejně tak je věnována pozornost národní legislativě týkající se podmínek propouštění zaměstnanců, míře ochrany pracovního trhu (např. zákaz dětské práce, zákonné omezení pracovní doby, míře ochrany zástupců zaměstnanců a kolektivního vyjednávání), podmínkám zrušení výroby v dané zemi apod.

Stagnace ekonomiky a přetrvávající vysoká nezaměstnanost vytváří atmosféru strachu ze ztráty zaměstnání. Na tomto strachu postavila koalice celou svou politiku zaměstnanosti a snaží se vsugerovat zaměstnanci, že je rovnocenný partner podnikatele, to znamená, že má také povinnost dělit se, a to nejlépe rovným dílem, o veškerá podnikatelská rizika s majitelem firmy nebo svým zaměstnavatelem. Takový zaměstnanec pak nepotřebuje žádnou sociální či jinou speciální ochranu pracovního poměru, nepotřebuje odbory či jiná uskupení hájící jeho zájmy atd.

Je zcela zřejmé, že realizace tzv. reformy z dílny ODS - TOP09 - VV nevyhnutelně povede **k růstu počtu chudých**, k polarizaci společnosti na bohaté a chudé a k popírání přirozené společenské solidarity.

Politici vládní koalice zneužívají dosud relativně dobré situace v ČR v oblasti chudoby (podle metodiky EU má v ČR příjem pod 60 % mediánu cca 9 % obyvatelstva). Tyto údaje však dokládají pouze to, že sociální systém fungující v České republice do roku 2010 byl funkční a dokázal kvalitně ochránit nejzranitelnější skupiny občanů a jejich rodiny před propadem do chudoby. Tato funkčnost byla opatřeními platnými od 1.1. 2011 vážně narušena. Přes výrazné varování vláda při realizovaných škrtech pominula fakt, že velká část

obyvatelstva se nachází těsně nad tou hranicí a stačí i malý pokles příjmů, aby se lidé ocitli v chudobě. Dá se odhadnout, že kombinace již uskutečněných škrtů a připravovaných tzv. reforem bude mít za následek zvýšení míry chudoby zhruba na dvojnásobek tj. tj. k hranici, které dnes dosahují nejchudší státy Evropské unie, které jsou však také státy „nízkého zdanění“, jako jsou Irsko, Řecko, Portugalsko a Španělsko (z nových členů potom Litva, Lotyšsko, Estonsko).

Zatím se zdá, jako by česká společnost si vůbec nechtěla připustit (či lépe řečeno představit) jasné důsledky této politiky – příkrou společenskou diferenciaci, nárůst sociální nenávisti a sociálního neklidu, kriminalitu, xenofobie, nacionalizmu a fašismu ... O to důležitější (i když asi málo populární) je jí to nutno neustále připomínat.